

EUROPOS PAVELDO DIENOS RIETAVE

VYTAS RUTKAUSKAS

Europos paveldo dienų idėja 1984 m. gimė Prancūzijoje. Per trumpą laiką ji tapo žinoma ir buvo pradėta įgyvendinti daugelyje pasaulio šalių. Europos Tarybos iniciatyva 1991 m. Europos paveldo dienos pradėtos rengti visame Europos žemyne. Taip susidarė prielaidos akcentuoti tarp įvairių Europos šalių šimtmečiais vykusius kultūrinius mainus, kurių pagrindu ir susiformavo šiandienų valstybių kultūros paveldas.

Nuotraukoje – Rietavas apie 1900-uosius metus. Nuotrauka iš Rietavo Lauryno Ivinskio gimnazijos archyvo. Fotografas nežinomas

Lietuvoje Europos paveldo dienos Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos iniciatyva buvo pradėtos rengti 1995 metais. Jas organizuoja miestų bei rajonų savivaldybės, kurios yra Lietuvos kultūros paveldo objektų valdytojos. Šią jų veiklą koordinuoja Kultūros paveldo departamentas. Vienas iš svarbiausių kultūros paveldo dienų tikslų – pasiekti, kad Europos paveldo dienos taptų vietos bendruomenių gyvenimo dalimi, būtų įtrauktos į jaunimo veiklos programas. Akcentuodamas muziejų, mokyklų, bibliotekų, kitų suinteresuotų institucijų didžiulę bendradarbiavimo šioje sferoje reikšmę, Kultūros paveldo departamento Tarptautinių ryšių su visuomene ir edukacijos skyriaus vadovas Alfredas Jomantas 2006 m. Europos paveldo dienų programos įžangoje rašė: „[...] būtų trumparegiška, jei apie tautos ir valstybės savastį, jos kultūros paveldą kalbėtų tik specialistai. Kultūros vertybių išsaugojimas tikrai nėra vien kultūros paveldo saugotojų, restauratorių, istorikų ar kokios nors kitos srities specialistų reikalas. Tai nedaloma visuomenės raidos proceso dalis.

Viešėdami bet kurioje Europos šalyje, nesunkiai pastebime, kaip ten suvokiamos, naudojamos ir saugomos kultūros vertybės. Tuo pagrindu galime spręsti apie svečios šalies visuomenės bei jos lyderių raidos lygį. Kultūros paveldo būklė išduoda, kokiomis ligomis serga visuomenė ir kokius uždavinius sprendžia vietos valdžia. Pirmiausia pastebime tai, ar vietos valdžiai kultūros paveldas – materialūs tautos savasties ženklai – yra tikra, ar tik primesta deklaruojama vertybė. Jaunimo santykis su kultūros paveldu kaip veidrodyje atspindi mūsų ateities visuomenės bėdas [...].

Todėl taip svarbu, kad paveldo išsaugojimo procese dalyvautų kuo platesnė visuomenė, kad specialistai ir atsakingieji už jo saugojimą sudarytų kuo galingesnį sąjungininkų frontą. Tam ir skirta ši

Europos Tarybos programa, pirmiausia kreipianti tautas į savo kultūros paveldą, skatinanti pažinti jo ištakas ir kontekstą, suvokti jo vertę ir imtis jį puoselėti [...]“.

Rietave Europos paveldo dienos pirmą kartą buvo paminėtos 1999 m. rugsėjo mėnesį. Kolegų iš Vilniaus padrašinti Rietvo Oginskių kultūros istorijos muziejaus (tuo metu – Žemaičių dailės muziejaus Rietavo filialo) darbuotojai drauge su kitais kultūros paveldo puoselėtojais plačiai visuomenei pristatė kompleksinę programą „Europa. Bendras palikimas: istoriniai parkai ir sodai Lietuvoje“. Tai buvo aktyvios pažinties su atgimstančiu Rietavo parku diena. Klausydamiesi išsamių parkotyrininko Kęstučio Labanausko, kitų kultūros paveldo specialistų pasakojimų bei komentarų rietaviškiai ir jų svečiai tą dieną tarsi naujomis akimis pažvelgė į XX a. I p. sunaikintą Oginskių rūmų parterio erdvę, atrado iš neįžengiamų brūzgynų išvaduotas ūksmingas alėjas, 1993–1995 m. atkurtus romantiškus Jūros upės užtekčius su dirbtinių kalvų keteromis, kitas parko įžymybes ir „staigmenas“. Be visa kita, malonia staigmena tapo ir 1992 m. atstatyto Oginskių rūmų portiko vaizdas, išspausdintas tais metais Lietuvos Europos paveldo dienų plakatuose. Tų dienų metu Rietave skambėjusios Rietavo meno mokyklos pučiamųjų orkestro atliekamos vidurdienio melodijos, vakarinis M. K. Čiurlionio kvarteto koncertas Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejaus kiemelyje įtaigiai perteikė daugiau nei prieš šimtą metų Rietave klestėjusių muzikinių tradicijų nuotaiką. Visa tai pasiekė pirmųjų Rietave Europos paveldo dienų renginių dalyvių širdis. Tiems, kas juose tąsyk dalyvavo, neliko abejonių, kad tokių renginių reikia ir ateityje.

Taip Rietave pradėjo formuotis Europos paveldo dienų tradicijos. Tai buvo nelengvo, bet labai prasmingo darbo pradžia.

2000–2011 m. istoriniame Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejaus (buvusios Bogdano Oginskio muzikos mokyklos) kiemelyje vienuolika kartų į aukštį kilo šventinės Europos kultūros paveldo dienų vėliavos, skambėjo pučiamųjų instrumentų orkestrų atliekama muzika, šventės dalyvių, svečių sveikinimo kalbos, klebėjo jaunatviški balsai. Vienuolika kartų čia buvo atidaromos teminės parodos, vyko paveldo dienoms skirtos konferencijos. Tiek pat kartų šių dienų dalyviai iš miestelio pasukdavo į pažintines ekskursijas, kuriose aplankydavo kultūros paveldo objektus, susijusius su tais metais organizuojamų Europos kultūros paveldo dienų tema. Jų būta įvairių: „Technikos paminklai Lietuvoje“ (2000 m.); „Lietuvos gynybiniai įtvirtinimai“ (2001 m.); „Medinė architektūra Lietuvoje“ (2002 m.); „Istoriniai miestai: sena ir šiuolaikiška“ (2003 m.); „Žydų kultūros paveldas“ (2004 m.); „Kultūros vertybės ir kultūrinis turizmas“ (2005 m.); „Išsaugokime praeitį“ (2006 m.); „Kultūros keliai Lietuvoje“ (2007 m.); „Istoriniai vargonai Lietuvoje“ (2008 m.); „Istoriją kuriame kartu“ (2009 m.); „LDK giminių istorija ir dvarų paveldas. Šeima ir kultūros paveldas“ (2010 m.); „Paslėpti lobiai. Sienų tapyba“ (2011 m.).

Europos paveldo dienų reikšmė Rietave ypač išaugo 2005 m., kai buvo pradėta formuoti ir įgyvendinti pasirengimo iškilaus valstybės ir visuomenės veikėjo kompozitoriaus Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1836) 250-osioms gimimo metinėms programa. Simboliška, kad į šią veiklą nuo pat pirmųjų dienų aktyviai įsijungė Didžiojoje Britanijoje gyvenantis M. K. Oginskio provaikaitis kompozitorius, pianistas Ivo Zaluskis. Mokslinių konferencijų pranešimai, archyvinių tyrimų ir ekspedicijų medžiaga, lietuvių kalba išleisti Oginskių rašytinio palikimo leidiniai sudarė papildomas prielaidas gliau

Rietavo dvaro oranžerijų patalpa, skirta palmėms auginti apie 1936-uosius metus (prieš nugriaunant pastatą). Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejaus rinkinių

pažinti ir suprasti ne tik Rietavo, bet ir kitų vietovių, taip pat ir visos buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paveldą, gerai išanalizuoti Oginskių kultūros kelio tikslus ir uždavinius.

Pastarajai temai ypač daug dėmesio buvo skirta 2012 m. Europos dienų programoje „Genius Loci. Vietos dvasia“. Jos pristatyme, be Rietavo savivaldybės kultūros paveldo puoselėtojų, dalyvavo nemažas būrys bendraminčių iš Kaišiadorių, Elektrėnų, Plungės, Rykantų, Salantų, Vievio, Vilniaus, kitų vietovių, kurios yra susijusios su kunigaikščių Oginskių paveldu ir jų veikla. Į renginius aktyviai įsijungė ir Rietavo verslo informacinio centro vykdomo gretutinio Pietų Baltijos programos projekto „Verslo ir kultūros partnerystė“ dalyviai bei svečiai iš Lenkijos ir Vokietijos. Bendrai surengtoje tarptautinėje konferencijoje „Vietos dvasia. Oginskių kultūros kelias“ įvairiais aspektais buvo analizuojama Oginskių paveldo įtaka Rietavui. Buvo aptariamos ir verslo bei kultūros partnerystės perspektyvos, pagrindinės Oginskių kultūros kelio formavimo prielaidos, aktualizuota M. K. Oginskio 250-ųjų gimimo metinių reikšmė regioniniam ir tarptautiniam bendradarbiavimui.

Šiandien jau akivaizdu, kad Rietave vykstantys Europos paveldo dienų renginiai ne tik padeda plėsti istorinės atminties akiračius, bet ir brandina čia gyvenančių žmonių atsakomybę už šio paveldo išsaugojimą, daro įtaką (padiktuoja) aktualias kultūros temas) šiuolaikinei žiniasklaidai, skatina turizmo plėtrą ir bendradarbiavimą tiek šalies, tiek ir tarptautiniu mastu.